

**Заклад вищої освіти «Український католицький університет»**

**Факультет наук про здоров'я**

**Кафедра психології та психотерапії**

**Бакалаврська робота**

**Особливості агресивних та ворожих реакцій в осіб з різними стратегіями нарцисичної регуляції**

**Виконала:**

студентка 4 курсу,

групи ЗПС-19Б, спеціальності 053 Психологія  
Р.

**Кущак А.**

**Керівник:**

Кандидат психологічних наук, доцент  
Н.І.

**Пилат**

## Львів – 2023

### РЕФЕРАТ

Заклад вищої освіти «Український католицький університет», Факультет наук про здоров'я, Кафедра психології та психотерапії

**Назва роботи:** Особливості агресивних та ворожих реакцій в осіб з різними стратегіями нарцисичної регуляції.

**Автор:** студентка 4 курсу, групи ЗПС-19Б, спеціальності 053 Психологія Кушак А.Р.

**Науковий керівник:** кандидат психологічних наук, доцент Пилат Н.І.

**КЛЮЧОВІ СЛОВА:** АГРЕСИВНІ, ВОРОЖІ РЕАКЦІЇ, НАРЦИСИЗМ, СТРАТЕГІЇ НАРЦИСИЧНОЇ РЕГУЛЯЦІЇ

**Формат:** 3 розділи, 48 ст., основного тексту 24 ст, 5 рис., 2 табл., 12 додат., 39 джерел

Попри велику кількість робіт, дані про перетин стратегій нарцисичної регуляції та таких особистісних контекстів як агресивність є обмежені. Метою цієї роботи є дослідження зв'язку агресивних та ворожих реакцій із стратегіями нарцисичної регуляції, а також роль агресивних та ворожих реакцій для різних типів нарцисизму: грандіозного та сенситивного.

У межах цієї праці було проведено збір даних методом опитування онлайн серед 97 респондентів, опрацьовано результати математично-статистичними аналізами, а також порівняно їх з попередньо опрацьованою теорією.

Серед досліджуваних цього опитування прослідкували такі результати:

- Між шкалами нарцисичного суперництва та такими агресивними й ворожими реакціями: дратівливість, схильність до підозр, непряма агресія, негативізм, образа, є статистично значущі показники кореляції ( $r$  в проміжку 0,23- 0,27)
- Шкала нарцисичного захоплення корелює з такими агресивними й ворожими реакціями: дратівливість, фізична агресія, непряма агресія, вербальна агресія, схильність до підозр ( $r$  в проміжку 0,23- 0,27)
- Відчуття провини, дратівливість й образа відіграють роль для значень сенситивного нарцисизму. Статистично значущі показники мають такі реакції: непряма агресія ( $\beta= 0,23, p= 0,05$ ) та дратівливість ( $\beta=0,24, p<0,05$ )
- Вербальна агресія, відчуття провини, негативізм, непряма агресія, фізична агресія та схильність до підозр відіграють роль для значень грандіозного нарцисизму.

При цьому найбільш значимі показники у шкал непрямой агресії ( $\beta = 0,22$ ,  $p < 0,05$ ) та відчуття провини ( $\beta = -0,43$ ,  $p < 0,05$ )

## ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОБЛЕМИ .....	5
1.1 Характеристика понять агресивності, агресивних та ворожих реакцій.....	5
1.2 Поняття нарцисизму. Стратегії нарцисичної регуляції .....	7
1.3 Зв'язок агресивності, ворожості та нарцисизму.....	9
1.4. Теоретична модель та гіпотези дослідження .....	10
Висновки до першого розділу.....	11
РОЗДІЛ 2 МАТЕРІАЛИ ТА ПРОЦЕДУРИ ДОСЛІДЖЕННЯ .....	12
2.1 Етапи дослідження.....	12
2.2 Методи та методики дослідження.....	12
2.3 Група досліджуваних.....	15
2.4 Етичні засади проведення дослідження .....	15
2.5 Аналіз даних.....	15
Висновки до другого розділу.....	16
РОЗДІЛ ІІІ РЕЗУЛЬТАТИ ТА ДИСКУСІЯ.....	18
3.1 Зв'язок показників ворожих та агресивних реакцій з нарцисичним суперництвом.....	18
3.2. Зв'язок показників ворожих та агресивних реакцій з нарцисичним захопленням.....	19
3.3. Відмінність в агресивних тенденціях в осіб з сенситивним та грандіозним нарцисизмом.....	20
3.4. Дискусія результатів.....	21
3.5. Обмеження та перспективи дослідження.....	23
Висновки до третього розділу.....	23
ВИСНОВКИ.....	24
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	26
ДОДАТКИ.....	30

## ВСТУП

Феномени нарцисизму та агресії є досить популярними серед дослідників як 50 років тому, так і зараз. Попри це поняття щоразу розширюються й порівнюються з новими контекстами. Відповідно існує велика кількість напрацювань та нових теорій, що стають новими об'єктами досліджень.

Відомо, що середні показники нарцисизму зростають (Twenge & Foster, 2010). Так само як агресивність, що знаходить все нові форми прояву (наприклад, кібербулінг), нарцисизм є важливим та актуальним об'єктом дослідницьких робіт. Тому ця робота буде зосереджена на вивченні агресивних та ворожих реакцій та різними форм нарцисизму й стратегій нарцисичної регуляції, на описі вже існуючих концепцій та результатів, а також проведенні емпіричного дослідження.

Згідно з визначенням словника Американської психологічної асоціації, агресія-це поведінка, що має на меті завдання комусь психологічної чи фізичної шкоди. Існує багато концепцій, що трактують агресію по-різному. Детальніше про це в Розділі 1. Нарцисизм є багатофакторною характеристикою, яку найчастіше розглядають як спектр. Також виділяють патологічний нарцисизм, а саме нарцисичний розлад особистості. Відносно новою є концепція стратегій нарцисичної регуляції, яка характеризується 2 поняттями: нарцисичним захопленням та суперництвом, та здебільшого на якій зацентроване дане дослідження.

Існує велике напрацювань зв'язку нарцисизму та агресивності. Наприклад, мета-дослідження 2021 року містить аналіз більше 400 досліджень на цю тему. У таких дослідженнях переважно зазначалось про зв'язок нарцисизму з різними типами агресії (Du et al., 2021). Проте даних, які б включали результати з різними типами нарцисизму й нарцисичної регуляції, недостатньо. Відтак, метою цього дослідження стало встановлення зв'язків між стратегіями нарцисичної регуляції та агресивних й ворожих реакцій.

Завдання дослідження: проаналізувати вже існуючі дослідження та об'єднання напрацювань у теоретичну модель, обрати відповідні методики та провести з їх допомогою емпіричне дослідження, визначити зв'язки агресивних та ворожих реакцій з різними стратегіями нарцисичної регуляції, а також їх роль для різних типів нарцисизму, опрацювати отримані дані та підсумувати висновки. Об'єкт дослідження- стратегії нарцисичної регуляції, предмет- агресивні й ворожі реакції в осіб з різними стратегіями нарцисичної регуляції.

Дослідження проводилось у три етапи: теоретичний, емпіричний (проведення опитування онлайн) та статистичне опрацювання результатів. Для збору даних респондентам пропонувалось заповнити Методику вивчення схильності особи до агресивної поведінки А. Басса та А. Даркі (BDHI), Шкалу сенситивного нарцисизму (HSNS), Коротку шкалу опитувальника нарцисичного захоплення та суперництва (NARQ-S) та Опитувальник грандіозного нарцисизму NPI-14 (NPI-16). Детальніше про методи дослідження можна прочитати у другому розділі.

Опрацювавши результати попередніх досліджень та глянувши на їх обмеження, було поставлено такі гіпотези для перевірки:

- Існує відмінність між показниками ворожих та агресивних реакцій у осіб що використовують різні стратегії нарцисичного суперництва
  - Використання стратегії нарцисичного суперництва безпосередньо пов'язане з більшістю показників ворожих та агресивних реакцій
  - Використання стратегії нарцисичного захоплення безпосередньо пов'язане з окремими показниками ворожих та агресивних реакцій, такими як непряма агресія та підозрілість
- Існує відмінність в агресивних реакціях в осіб з сенситивним та грандіозним нарцисизмом

Отримані внаслідок опитування дані опрацьовувалися у програмі Statistica за допомогою рангової кореляція Спірмената методом покрокового виключення.

Збір даних проводився онлайн з 5 по 25 квітня , загалом участь в дослідженні взяло участь 97 респондентів (Вік- діапазон 18-71, Стать: жінки- 73 (76%), чоловіки- 23 (24%)). При цьому зберігалась конфіденційність та всі етичні засади. Участь в опитування була добровільною. Перед проходженням учасники підписували інформовану згоду.

Очікується, що отримані результати можуть розширити відоме нам про досліджувані поняття та привернути увагу до нових концепцій. Також ця робота може надати корисні результати для впровадження у діагностичну та корекційну практику.

Робота складається з 3 частин: теоретичного обґрунтування, методи та процедури дослідження, результати та дискусія. У тексті 50 сторінка тесту, з них основного тексту- 24 сторінок. Також представлені 5 рисунків, 2 таблиці, 11 додатків і 47 джерел.

## РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОБЛЕМИ

### 1.1 Характеристика понять агресивності, агресивних та ворожих реакцій

Агресія є одним із видів соціальної поведінки, на яку, згідно з The General Aggression Model (Allen et al., 2018), впливають соціальні, когнітивні, розвиткові та біологічні фактори. Американська психологічна асоціація (American Psychological Association [APA], 2023) об'єднуючи бачення різних дослідників пропонує визначати агресію, як поведінку, що має на меті здійснити фізичну чи психологічну шкоду стосовно когось. Також Л. Роуелл Хьюсман (Huesmann, 2018) розвинув інтегративне розуміння агресії, згідно з яким таку поведінку слід вважати продуктом схильностей та умов ситуації. Згідно з думки дослідника, люди, що свого часу мали досвід агресивного ставлення та відповідні предиспозиції, можуть здобувати соціальні когніції, що надалі можуть вплинути на їх поведінку.

Прикладом спроби об'єднання різних концепцій щодо визначення агресивності є опублікована в 2018 році праця The General Aggression Model (GAM) (Allen et al., 2018). З неї випливає, що соціальні, особистісні, когнітивні, біологічні чинники та фактори розвитку впливають на системи оцінки ситуації та прийняття рішень, які є попередниками агресивної або неагресивної поведінки. GAM є сучасною моделлю, на яку часто посилаються дослідники та яка є прикладною для різних контекстів.

Значна кількість наукових робіт попередніх років спрямовані на те, щоб диференціювати прояви агресії. Щоб побачити важливість такого розрізнення, часто наводять у приклад дослідження інтенсивності розподілу проявів агресивної поведінки (АП) відносно до статі. Так чоловіків частіше пов'язують з АП ніж жінок. Проте зараз все частіше дослідження показують, що обидві статі можуть мати однаково високі показники агресивності, коли враховувати поділ на прямі й непрямі прояви (Archer & Coyne, 2005), (Björkqvist et al., 1992). Підсумувавши близько 200 досліджень Мюррей Арнольд Штраус висунув твердження "гендерна симетрія" й поставивши таким чином під сумнів попередні уявлення дослідників про гендерний розподіл проявів агресивності. Можна зробити висновки, що розрізнення агресивної поведінки є важливими для отримання достовірних результатів.

У дослідницькій літературі найчастіше використовується поділ на ворожу та інструментальну агресію. Ворожа агресія (іноді зустрічається як реактивна) передбачає,

що така поведінка принесе шкоду чи травмування, та пов'язана з гнівом, інструментальна (відома як проактивна)- виникає для того, щоб досягти окрему ціль.

А. Басс класифікував агресивні дії за такими парами:

- Фізична-вербальна агресія.

Фізична агресія здійснюється за допомогою частин тіла чи сторонніх предметів, що спрямовані на інший організм. Вербальна використовує голосові операнти, які передають неприємні подразники організмові.

- Активна-пасивна агресія.

Басс визначає пасивну агресію як таку, що провокує шкідливі іншому організмові подразники блокуючи його. На противагу активній, пасивна агресія менш вірогідно викличе удар у відповідь, бо жертві важче зрозуміти, чи був це прояв агресії т азвинуватити у ній.

- Пряма-непряма агресія.

Пряма агресія є такою, що безпосередньо йде в контакт з об'єктом. Для непрямой необхідні посередницькі реакції, що мають зв'язок чи символізують жертву такого акту. На думку А. Басса, непряма агресія є безпечнішою, адже ускладнює ідентифікацію суб'єкта та надання "контратаки". (Buss, 1961)

Поняття агресивності та ворожості схильні проявлятися поруч один з одним. Наприклад, часто разом із прямою агресією спостерігають вербальну ворожість або/й фізичний напад (Buss & Durkee, 1957). Також ворожість та агресію пов'язують із такими поняттями, як проблеми у соціальній взаємодії, емоційні труднощі, здатність контролювати стимули та екстерналізація. (Berkout et al., 2019). Частина досліджень зосереджуються на тому, що агресія може спостерігатися тоді, коли людина має вороже уявлення про те, що їй загрожує небезпека (наприклад, De Castro et al., 2002). Огляд решти робіт, що будуть описані далі, також часто досліджують такі поняття разом.

В експериментальних ситуаціях Хокасона (Hokanson & Burgess, 1962; Hokanson et al., 1963; Hokanson & Edelman, 1966) було доведено, що лише ворожі переживання не надають необхідної розрядки в агресивному стані. Тоді, коли ворожість витісняється, зростає емоційна напруга, що у свою чергу може посилити вже збуджену агресію або ж підвищити ворожі наміри стосовно фрустратора в майбутньому (Berkowitz & Green, 1962). І навпаки, коли така розрядка відбувається, внаслідок зменшення фрустраційної напруги, стан суб'єктивного самопочуття досліджуваного покращується (Berkowitz, 1964).

Попередні дослідження показують, що існує зв'язок між проявами агресії та ворожим сприйняттям намірів (De Castro et al., 2002). Лонгітюдне дослідження 2015 року (Dodge et al., 2015) довело модель, де показники хронологічних проблем з агресивною поведінкою у дітей різного віку, статі та місця проживання (9 країн) корелювали з показниками як особистісних схильностей до реактивної агресії, так і ворожих атрибуційних упереджень. Тобто, вивчаючи групові відмінності проявів агресивної поведінки, доцільно збирати дані про ворожі реакції респондентів.

Підсумовуючи, поняття агресивності та ворожості мають підтверджений попередніми дослідженнями зв'язок, а також оцінка ворожості повинна враховувати не лише інтенсивність проявів, але й прояви різних субворожих шкал.

## **1.2 Поняття нарцисизму. Стратегії нарцисичної регуляції**

Нарцисизм є широко досліджуваним поняттям, ріст середніх показників якого зростає (Twenge & Foster, 2010). Ця поняття є багатофакторною характеристикою людини. Нарцисизм як феномен можна розглядати на різних рівнях. Наприклад, як сукупність трьох факторів: Селф, нарцисичну саморегуляцію та міжособистісні стосунки. (Campbell, Hoffman, Campbell, & Marchisio, 2011). Відносно новою є потрійна концепція нарцисизму, де головними чинниками розглядають нарцисичний нейротизм, агентську екстраверсію (agentic extraversion), відчуття особистого права (entitlement) (Krizan and Herlache, 2018, Miller et al., 2017, Miller et al., 2021, Rogoza et al., 2022). За Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition (American Psychiatric Association [APA], 2013) нарцисичний розлад особистості (НРО) пов'язують із грандіозними проявами (уявними або поведінковими), потребою у захопленні та браком емпатії.

Стереотипно осіб з високими показниками нарцисизму наділяють рисами, що характеризують лиш один його підвид- грандіозний нарцисизм (важливість особистої вигоди, висока самооцінка, підвищене відчуття значущості та особистого права). Таким чином сформувалась двовимірна концепцію, що створює поділ на грандіозний та вразливий нарцисизм (Cain et al., 2008, Pincus et al., 2009). На відміну від першого, вразливий нарцисизм характеризується недовірою, нестабільною самооцінкою, схильність до ворожих проявів та гніву, дисфункційних схем, підвищений рівень FoMo, залежність від соцмереж та вразливість до критики (Pincus et al., 2009, Campbell & Crist, 2020, Maciantowicz et al., 2021, Brailovskaia et al. 2023).



Також слід відзначити різницю між загальним рівнем нарцисизму й нарцисичним розладом особистості (НРО) (Campbell & Foster, 2007) Стосовно цього існує три думки. Першою є те, що високий рівень нарцисизму може переходити в НРО. Тобто в умовах, сприятливих для розвитку розладу, особи із високими показниками нарцисизму схильні набувати патологічних рис. Друга гіпотеза полягає у тому, що при порушенні функціонування нарцисичної системи, коли важливі нарцисичні складові не мають змоги проявитись, збільшується ризик розвитку розладу. Дослідники виділяють НРО дещо відмінним від інших сукупних характеристик нарцисичного спектру (“здоровий нарцисизм”) і співвідносять його до “невдалого нарцисизму” (“failed” narcissism; Campbell, 2001) і це створює третю гіпотезу. Хоч думки розділяються, проте в таких підходах є також спільні уявлення. Наприклад те, що нарцисизм не дихотомічне поняття, а проявляється спектром.

Однією з найновіших запропонованих дослідниками моделей саморегуляції людей із високим рівнем нарцисизму є концепція нарцисичного захоплення та суперництва (The narcissistic admiration and rivalry concept (NARC). NARC включає як агентні (agentic), тобто аспект захоплення, та антагоністичні (antagonistic), тобто суперницькі, аспекти, метою яких є зберегти свою грандіозність (Back et al., 2013). Стратегія нарцисичного захоплення полягає у формуванні позитивного бачення себе через соціальну взаємодію (Back, 2018). Ця стратегія є виправданою для короткотривалого результату і видима проявами такої поведінки, що намагається висвітлити досягнення та позитивні сторони. Проте, як показують дослідження, у довгостроковій перспективі через антагоністичні захисти (концепція суперництва) симпатія з боку інших не зберігається. Це проявляється, наприклад, у труднощах із підтримкою довготривалих романтичних стосунках (Wurst et al., 2017). нарцисичне суперництво є запобіганням негативного бачення себе, що проявляється у знеціненні інших. Антагоністичний захист, що пов’язує із цим поняттям, проявляється в соціально нечутливій, агресивній та ворожій поведінці (Wurst et al., 2017). Такі прояви мають переважно негативний результат для інтеграції в суспільстві, а також провокують дистанціювання від приналежності до групи (Benson et al., 2018).

Підсумовуючи, нарцисизм є широко досліджуваним поняттям, актуальність вивчення якого лише зростає із збільшенням його рівня у суспільстві. Існує велика кількість напрацювань, що розділяють нарцисизм на різні концепції та складові. Це допомагає краще зрозуміти таке поняття та впроваджувати подальші інтервенції як в особистісному, так і в групових контекстах.

### 1.3 Зв'язок агресивності, ворожості та нарцисизму

Попередньо було доведено, що існує зв'язок між агресивністю, ворожістю та нарцисизмом. Оскільки ці поняття є зацікавленням роботи, то доцільно викласти напрацювання попередніх досліджень.

Мета-аналітичне дослідження 2021 року показало, що прояви нарцисизму (загальний рівень, реактивний та проєктивний індекси) позитивно корелюють із проявами агресивності. Наприклад, відомо, що загальний рівень агресії та реактивний індекс сильно пов'язаний із вразливим нарцисизмом, а міжособистісний антагонізм- з усіма проявами нарцисизму (Du et al., 2021). Проаналізувавши 427 експериментальних, поперечних та поздовжніх досліджень також було виявлено, що нарцисизм позитивно корелює з різними типами агресії, а саме йдеться про фізичну, вербальну та непрямую агресію (Kjærviik & Bushman, 2021). Отже, можна стверджувати, що усі показники нарцисизму помірно корелюють із деякими показниками агресивності, а зв'язок частини з них має значний рівень.

Відомо про кореляцію між нарцисизмом та ворожістю (Hart & Joubert, 1996), (Patalano, 1997). Деякі дослідники характеризують вороже атрибуційне упередження як проміжну рису до проявів агресивної поведінки в осіб із високими показниками нарцисизму (наприклад, Li et al., 2015). Попри ці результати, досліджень взаємозв'язку нарцисизму та ворожості не багато. Відповідно, такі роботи є актуальними й необхідними для розуміння обох цих феноменів.

Досліджень зв'язків стратегій нарцистичної регуляції з показниками агресивності порівняно небагато. Відомо, що нарцистичне суперництво є одним із аспектів ризику для вчинення сексуальної агресії (Barnett & Millward, 2021) Також є докази того, що особи із високими показниками нарцистичного суперництва можуть проявляти дезадаптивні соціальні стратегії (Back et al., 2013). Отже, ймовірно такі особистісні риси як нарцистичне захоплення й суперництво впливають на агресивну поведінку, проте наукових робіт зацікавлених у такому вивченні вкрай мало. Це підкреслює той факт, що подальші дослідження зв'язків стратегій нарцистичної регуляції є цінними та актуальними.

Оскільки у людей з високими нарцистичними показниками є схильність до проблем у стосунках, а також використання дезадаптивних соціальних стратегій, то є потреба у детальному вивченні особливостей агресивних та ворожих реакцій у таких осіб. Такі результати можуть бути корисними не лише для розуміння групових процесів,

але й для надання якісної підтримки усім тим, хто займає різні частки спектру нарцисизму.

#### 1.4. Теоретична модель та гіпотези дослідження

Проаналізувавши попередні дослідження та об'єднавши напрацювання інших авторів, можна прослідкувати загальні закономірності досліджуваних понять. Причинно-наслідкові зв'язки ворожих та агресивних реакцій, різних типів нарцисизму та моделей нарцисичної регуляції узагальнено у графічному зображенні- *Рис. 1.1*. Ідею теоретичної моделі закладено в дизайн цього дослідження, тому така ілюстрація додатково показує сферу зацікавлення у цій роботі.

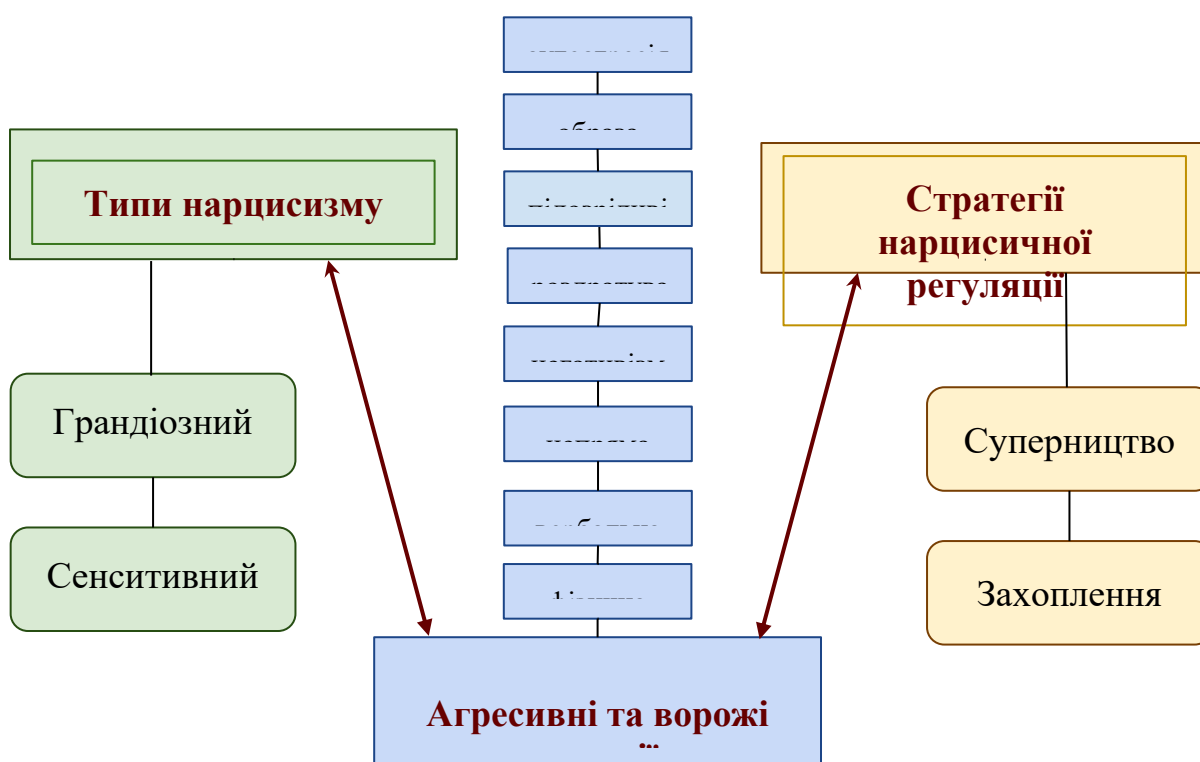


Рис. 1.1 Теоретична модель концептів "агресивні та ворожі реакції", "стратегії нарцисичної регуляції" та "типи нарцисизму"

Було висунуто такі гіпотези:

1. Існує відмінність між показниками ворожих та агресивних реакцій у осіб що використовують різні стратегії нарцисичного суперництва
  - а. Використання стратегії нарцисичного суперництва безпосередньо пов'язане з більшістю показників ворожих та агресивних реакцій

- б. Використання стратегії нарцисичного захоплення безпосередньо пов'язане з окремими показниками ворожих та агресивних реакцій, такими як непряма агресія та підозрілість
2. Існує відмінність в агресивних реакціях в осіб з сенситивним та грандіозним нарцисизмом

### **Висновки до першого розділу**

Дослідження таких досліджуваних феноменів, як “нарцисизм”, “агресивність”, “ворожість” є активно вивчається. Можна зустріти велику кількість публікацій поширених у різний час, різних країнах та контекстах. Втім досліджуваний феномен “стратегії нарцисичних регуляцій” є відносно новою концепцією, яка потребує детального вивчення і яка може розширити практичне розуміння проблеми.

Також є велика кількість досліджень зосереджених на вивчення зв'язків проявів агресивності й нарцисизму. Втім даних про зв'язок нарцисичного захоплення та суперництва з агресивними та ворожими реакціями не вистачає.

Метою цієї роботи є дослідити зв'язок проявів агресивних та ворожих реакцій із стратегіями нарцисичної регуляції, а також роль агресивних та ворожих реакцій для різних типів нарцисизму (грандіозного та сенситивного).

## РОЗДІЛ II. МАТЕРІАЛИ ТА ПРОЦЕДУРИ ДОСЛІДЖЕННЯ

### 2.1 Етапи дослідження

Опісля обрання та затвердження теми, дослідження відбувалось такими етапами:

- 1) Пошук, вивчення та аналіз попередніх досліджень, що стосуються теми. Підготовка джерел для написання розділів роботи.
- 2) Обрання опитувальників та пошук їх перекладів та адаптацій для української вибірки, формування Google Form, складання анкети для дослідження
- 3) Поширення Google Form з анкетною та опитувальниками онлайн, процес набору респондентів
- 4) Опрацювання отриманих даних у Microsoft Excel, остаточне формування гіпотез дослідження
- 5) Перевірка гіпотез за допомогою статистичних методів у програмі Statistica, опрацювання отриманих даних. Перевірка узгодженості розподілу з нормальним, проведено описову статистику, рангову кореляцію Спірмена та регресійний аналіз методом покрокового виключення.
- 6) Формулювання результатів дослідження, опрацювання таблиць та розробка діаграм. Опис результатів дослідження та його обмежень.
- 7) Формування висновків.

Збір даних проводився з 5 по 25 квітня. Форма з опитувальниками та анкетною поширювалась онлайн у таких соцмережах, як Facebook, Instagram, Telegram. Інструкція була доступною на початку кожної методики.

### 2.2 Методи та методики дослідження

У дослідженні використано анкету та такі 4 опитувальники: Методика вивчення схильності особи до агресивної поведінки А. Басса та А. Даркі (Buss-Durkee Hostility Inventory, BDHI), Шкала сенситивного нарцисизму (The Hypersensitive Narcissism Scale, HSNS), Коротка шкала опитувальника нарцисичного захоплення та суперництва (Narcissistic Admiration and Rivalry Questionnaire - Short, NARQ-S), Опитувальник грандіозного нарцисизму NPI-14 (16-item Narcissistic Personality Inventory, NPI-16).

**Методика вивчення схильності особи до агресивної поведінки А. Басса та А. Даркі, *Buss-Durkee Hostility Inventory (BDHI)***

Метод, розроблений Арнольдом Бассом та Маріон Даркі у 1950-х роках, широко використовується у дослідженнях агресивних та ворожих реакцій. Має 75 прямих та обернених тверджень (Buss & Durke, 1957) . Респонденти самостійно оцінюють твердження відповідно до того, чи погоджуються з ним (“+”/”Так”) або не погоджуються (“-”/”Ні”). Опитувальник має українську адаптацію (Степанюк & Мельниченко, 2020) (у цьому дослідженні використовувалась адаптація А.К. Осницького, текст опитувальника в *Додатку А*). Отримані результати було переведено згідно з ключем та помножено на коефіцієнти кожної окремої шкали.

Було перевірено надійність шкал ВДНІ серед відповідей респондентів цього дослідження. Результати описано поруч із назвою шкали та у *Додатку Б*.

Опитувальник має такі шкали:

- “Фізична агресія” ( $\alpha < 0,5$ ) - спрямування фізичної сили
- “Вербальна агресія” ( $\alpha > 0,5$ )- форма прояву негативно забарвлених переживань, виражених словесними звертаннями
- “Непряма агресія” ( $\alpha < 0,5$ ) може виражатись, наприклад, у плітках, жартах чи інших способах ненаправленого гніву (наприклад, грюкання дверима)
- “Негативізм” ( $\alpha < 0,5$ ) проявляється, як опозиційний пасивний або активний спротив
- “Роздратування” ( $\alpha > 0,5$ )- схильність бути готовими до прояву гніву
- “Підозрливість”/ “Схильність до підозр” ( $\alpha > 0,5$ ) проявляється в переконання в тому, що інші можуть бути небезпечними, та обережному способі взаємодії з ними
- “Образа” ( $\alpha > 0,5$  )- незадоволення, що виражається упередженістю щодо інших
- “Відчуття провини”/ “аутоагресія” ( $\alpha > 0,5$ )- відчуття та/або дії, зумовлені переконанням у неправильності в своїх думках, діяльності (Степанюк & Мельниченко, 2020)

**Шкала сенситивного нарцисизму, *The Hypersensitive Narcissism Scale (HSNS)***

Методика визначення рівня сенситивного нарцисизму (Hendin & Cheek, 2013), що містить 10 прямих тверджень. Респонденти оцінюють твердження за шкалою з 5 ступенів від “дуже нехарактерно чи неправдиво, зовсім не погоджуюся” до “дуже характерно чи неправдиво, цілком погоджуюся”. Результат шкали- сума відповідей на кожне твердження. Текст опитувальника зазначений в *Додатку В*

Шкала сенситивного нарцисизму є адаптована українською (Kryvenko et al., 2022), валідною й надійною. У цьому дослідженні коефіцієнт  $\alpha$ -Кронбаха-  $\alpha > 0,5$  (*Додаток Г*).

**Опитувальник грандіозного нарцисизму (NPI-14).** *16-item Narcissistic Personality Inventory (NPI-16)*.

Методика на визначення рівня грандіозного нарцисизму (Ames et al., 2006), що містить 14 пунктів по 2 твердження. Респондент обирає те твердження, яке оцінює, як найбільш для себе характерне. За кожне з них можна тримати “0” або “1” бал. Загальний бал грандіозного нарцисизму є сумою кожного пункту. Текст методики в *Додатку Д*.

Опитувальник NPI-14 адаптований українською, є валідною та надійною методикою (Пилат та ін., 2021). У цьому дослідженні коефіцієнт  $\alpha$ -Кронбаха -  $\alpha > 0,5$  (*Додаток Е*).

**Коротка шкала опитувальника нарцисичного захоплення та суперництва,** *Narcissistic Admiration and Rivalry Questionnaire - Short, (NARQ-S)*

NARQ-S- це шкала, що досліджує такі агентські та антагоністичні риси, як нарцисичне захоплення та суперництво (Leckelt et al., 2018). Методика містить 6 запитань (субшкала “захоплення”- 3 твердження, субшкала “суперництво”- 3 твердження). Досліджувані відповідають на питання обираючи варіант із 6 ступенів, де “1”- абсолютно не погоджуюсь, “6”- “повністю згоден”. Рівень значень у кожній із субшкал формується сумою відповідних до неї тверджень. Текст методики зазначено в *Додатку Ж*.

Ця шкала має український переклад, проте не адаптацію. Серед відповідей респондентів цього дослідження коефіцієнт  $\alpha$ -Кронбаха у шкалі “захоплення”  $\alpha < 0,5$  , для шкали “суперництво”  $\alpha > 0,5$  (*Додаток К*).

### 2.3 Група досліджуваних

Загалом в дослідженні взяло участь 97 респондентів віком від 18 до 71 років. Уся інформація про групу досліджуваних у Таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

#### Характеристика групи досліджуваних

<b>N</b>	97 респондентів
<b>Стать</b>	Жінки N (%) - 73 (76%) Чоловіки N (%) - 23 (24%)
<b>Вік</b>	Діапазон 18-71 Mean= 26, Median= 21, SD= 10,3 Mode=20
<b>Зайнятість</b>	Навчаються - 34 (35%) Навчаються і працюють - 27 (28%) Працюють - 34 (35%) ЗСУ - 1 (1%) Декретна відпустка - 1 (1%)

### 2.4 Етичні засади проведення дослідження

У цьому дослідженні було дотримано всіх етичних засад. Участь у дослідженні була добровільною. Перед проходженням респонденти надавали інформовану згоду на опрацювання відповідей. Всі дані зберігають конфіденційність та анонімність. Результати використовувались лише в межах наукової роботи. Текст інформованої згоди надається у *Додатку Л*.

### 2.5 Аналіз даних

Для опрацювання отриманих внаслідок дослідження результатів використовувалась програма Statistica. Перед початком перевірки гіпотез, було проведено перевірку узгодженості розподілу з нормальним. Частина шкал у методиках не узгоджується з нормальним розподілом, тому було обрано непараметричні критерії статистичного опрацювання даних.

У Таблиці 2.2. описано, які методи математико-статистичного аналізу використовувались для перевірки кожної гіпотези цього дослідження:



Таблиця 2.2.

**Гіпотези дослідження та математико-статистичний аналіз, що для них  
використовувався**

<b>Гіпотеза</b>	<b>Метод, математико-статистичний аналіз</b>
Існує зв'язок показників ворожих та агресивних реакцій з нарцисичним суперництвом	Кореляційний аналіз, рангова кореляція Спірмена  Регресійний аналіз, покрокове виключення
Існує зв'язок показників ворожих та агресивних реакцій з нарцисичним захопленням	Кореляційний аналіз, рангова кореляція Спірмена  Регресійний аналіз, покрокове виключення
Існує відмінність в агресивних тенденціях в осіб з сенситивним та грандіозним нарцисизмом	Регресійний аналіз, покрокове виключення

Для опрацювання інформації з анкети було перевірено міри центральної тенденції (середнє значення (Mean), стандартне відхилення (SD), моду (Mode)) й описано в Таблиці 2.1. Також для окремих методик було перевірено альфа-Кронбаха, щоб перевірити шкали на надійність.

### **Висновки до другого розділу**

Для побудови дизайну цього дослідження було проаналізовано, які методи використовувались авторами попередніх робіт, яким чином був змодельований їх формат. На основі такого аналізу було обрано:

- *Методику вивчення схильності особи до агресивної поведінки А. Басса та А. Даркі (BDHI)* для збору даних схильності респондентів до різних типів агресивних та ворожих реакцій
- *Шкалу сенситивного нарцисизму (HSNS)* та *Шкалу грандіозного нарцисизму (NPI-14)* для перевірки показників різних типів нарцисизму

- та *Коротку шкалу опитувальника нарцисичного захоплення та суперництва (NARQ-S)* для перевірки стратегій нарцисичної регуляції

В опитуванні взяло участь 97 респондентів (вік- діапазон 18-71). Усі досліджені надавали інформовану згоду. Всі дані зберігають конфіденційність та використані в межах наукової роботи. Було дотримано всіх етичних норм.

Очікується, отримати результати про зв'язки різних агресивних та ворожих реакцій з різними формами нарцисичної регуляції та типами нарцисизму, тим самим розширивши відомі дані з інших досліджень.

## РОЗДІЛ ІІІ. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ДИСКУСІЯ

### 3.1 Зв'язок показників ворожих та агресивних реакцій з нарцисичним суперництвом

Для перевірки першої обраної нами гіпотези: “Існує зв'язок показників ворожих та агресивних реакцій з нарцисичним суперництвом”, було використано рангову кореляцію Спірмена. Оскільки частина результатів по шкалах опитувальника Басса-Даркі не узгоджуються з нормальним розподілом, було обрано саме цей непараметричний критерій. Отримані результати зображені в кореляційній плеяді на Рис. 3.1 й у Таблиці М.1 (Додаток М).

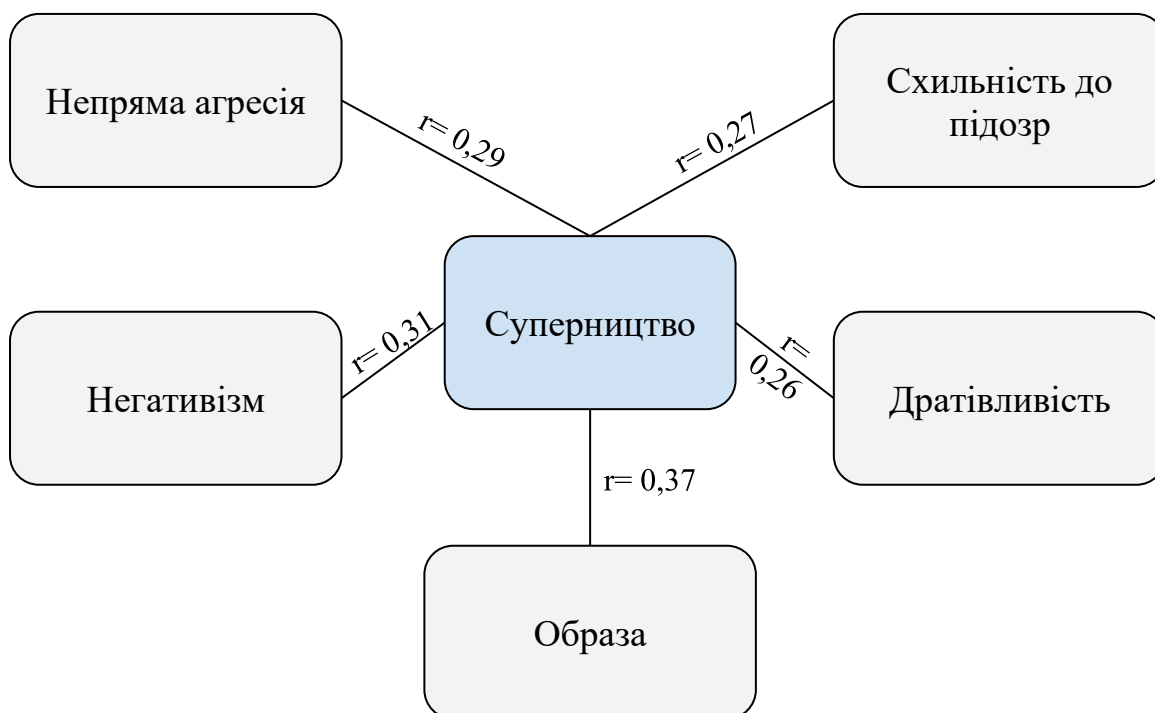


Рис. 3.3 Кореляційна плеяда зв'язку агресивних та ворожих реакцій з нарцисичним суперництвом

Гіпотеза 1 цього дослідження частково підтвердилась. Шкали “непряма агресія” ( $r= 0,29$ ,  $p= 0,00$ ), “негативізм” ( $r= 0,31$ ,  $p= 0,00$ ), “образа” ( $r= 0,37$ ,  $p=0,00$ ), “дратівливість” ( $r= 0,26$ ,  $p=0,01$ ), “схильність до підозр” ( $r= 0,27$ ,  $p=0,00$ ) мають статистично значущий прямий зв'язок із шкалою “суперництво”.

Також додатково було проведено регресійний аналіз для шкал агресивних та ворожих реакцій й шкали “суперництво”. Результати показали, що для стратегії суперництва відіграють роль такі реакції: образа ( $\beta= 0,40$ ,  $p= 0,00$ ), негативізм ( $\beta= 0,28$ ,

$p= 0,01$ ), відчуття провини ( $\beta= - 0,25$ ,  $p= 0,04$ ), непряма агресія ( $\beta= 0,16$ ,  $p= 0,15$ ), дратівливість ( $\beta= 0,15$ ,  $p= 0,18$ ) й вербальна агресія ( $\beta= - 0,12$ ,  $p= 0,26$ ). При цьому статистично значущі показники у шкал “образа”, “негативізм”, “відчуття провини”. Результати відображені також у Додатку Н.

### 3.2. Зв'язок показників ворожих та агресивних реакцій з нарцисичним захопленням

Перед тим, як проводити кореляційний аналіз, було перевірено узгодженість розподілу шкал опитувальників, що використовуються, на узгодженість з нормальним розподілом. На основі такої перевірки було обрано перевірити гіпотезу “Існує зв'язок показників ворожих та агресивних реакцій з нарцисичним захопленням” непараметричним критерієм- ранговою кореляцією Спірмена. Отримали результати, що відображені в Рис. 3.2 та у Таблиці М.2 (Додаток М)

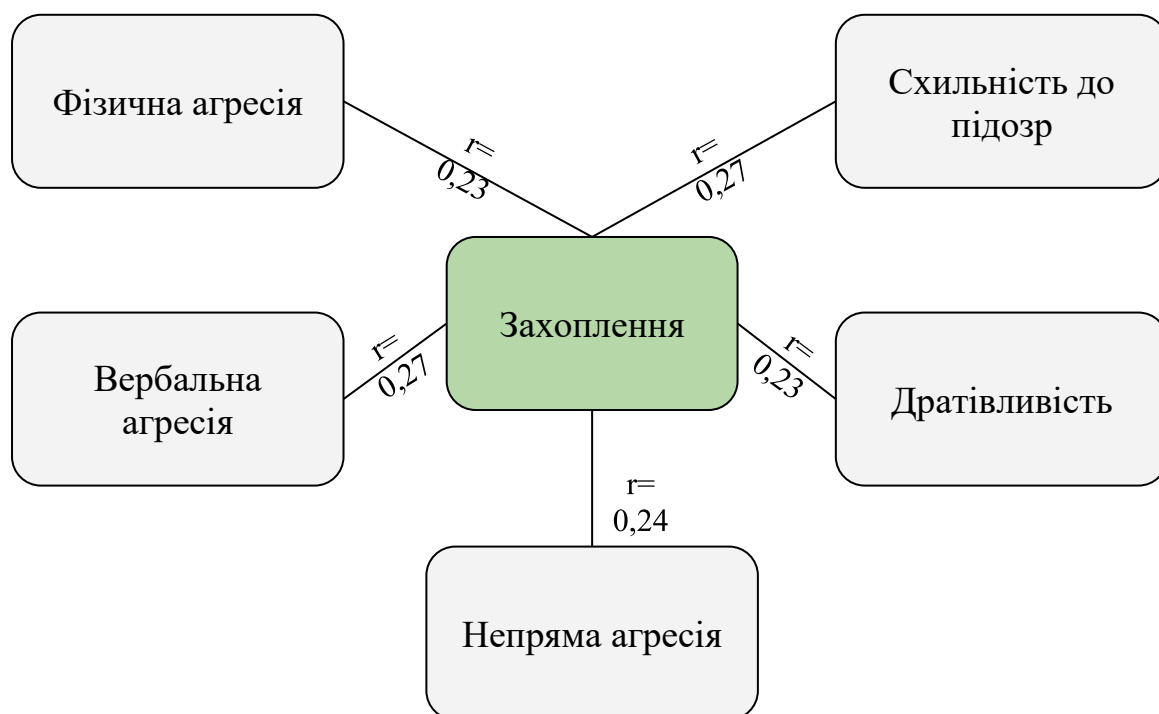


Рис. 3.3 Кореляційна плеяда зв'язку агресивних та ворожих реакцій з нарцисичним захопленням

Гіпотеза 2 також частково підтвердилась. Такі шкали агресивних і ворожих реакцій як “фізична агресія” ( $r= 0,23$ ,  $p=0,02$ ), “вербальна агресія” ( $r= 0,27$ ,  $p=0,00$ ),

“непряма агресія” ( $r = 0,24, p = 0,02$ ), “дратівливість” ( $r = 0,23, p = 0,02$ ) та “схильність до підозр” ( $r = 0,27, p = 0,00$ ) прямо корелюють зі шкалою “захоплення”.

Також додатково було проведено регресійний аналіз для шкал агресивних та ворожих реакцій й шкали “захоплення”. Результати показали, що для стратегії суперництва відіграють роль такі реакції: фізична агресія ( $\beta = 0,15, p = 0,15$ ), вербальна агресія ( $\beta = 0,12, p = 0,28$ ), непряма агресія ( $\beta = 0,16, p = 0,12$ ) й схильність до підозр ( $\beta = 0,20, p = 0,04$ ). При цьому статистично значущі показники показала шкала “схильність до підозр”. Результати відображені у Додатку Н.

### 3.3. Відмінність в агресивних тенденціях в осіб з сенситивним та грандіозним нарцисизмом

Для перевірки Гіпотези 3 “Існує відмінність в агресивних тенденціях в осіб з сенситивним та грандіозним нарцисизмом” було обрано провести регресійний аналіз. Перед цим результати по шкалах були перевірені на узгодженість із нормальним розподілом. За статистичний аналіз обрано покрокове виключення. Результати на Рис.3.3 та Рис.3.4 й у Додатку О.

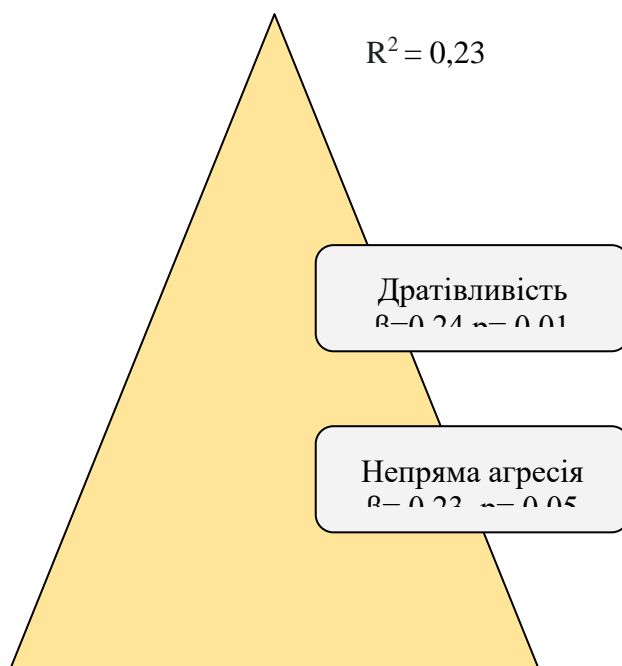


Рис. 3.3 Роль агресивних та ворожих реакцій для сенситивного нарцисизму

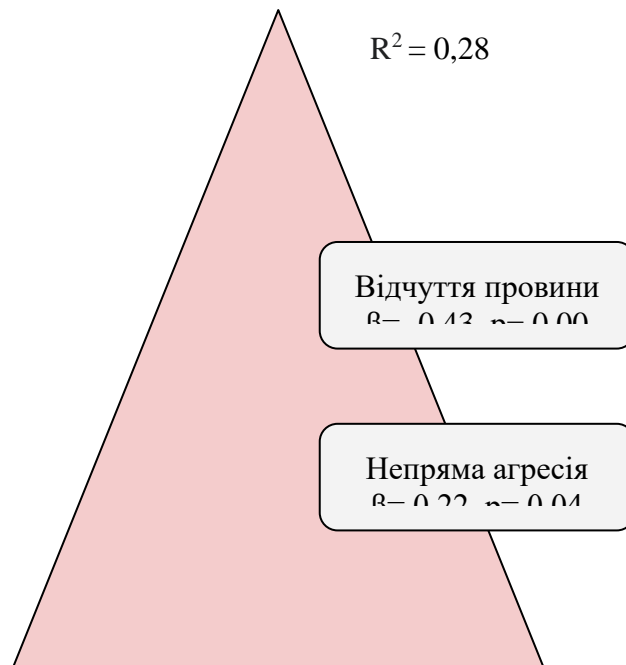


Рис. 3.4 Роль агресивних та ворожих реакцій для грандіозного нарцисизму

Отримані нами дані пояснюють 23% мінливості значень для сензитивного нарцисизму та 53% для грандіозного.

- Вагомий внесок у регресійній моделі сензитивного нарцисизму відіграють такі шкали агресивних та ворожих реакцій як: відчуття провини, дратівливість та образа. Статистично значущі показники мають такі реакції: непряма агресія ( $\beta = 0,23$ ,  $p = 0,05$ ) та дратівливість ( $\beta = 0,24$ ,  $p < 0,05$ ).
- Вагомий внесок у регресійній моделі грандіозного нарцисизму відіграють такі шкали: вербальна агресія, відчуття провини, негативізм, непряма агресія, фізична агресія та схильність до підозр. При цьому найбільш значимі показники у шкал непрямої агресії ( $\beta = 0,22$ ,  $p < 0,05$ ) та відчуття провини ( $\beta = -0,43$ ,  $p < 0,05$ ).

### 3.4. Дискусія результатів

Отримані результати узгоджуються із проаналізованою теорією в Розділі 1. Частина висунутих гіпотез підтвердилась. Згідно з отриманих даних можна стверджувати, що:

- Нарцисичне суперництво має статистично значущі показники кореляції з такими агресивними й ворожими реакціями: дратівливість, схильність до підозр, непряма агресія, негативізм, образа. Регресійний аналіз показав, що для шкали “суперництво” відіграють роль образа, негативізм, відчуття провини, дратівливість, непряма та вербальна агресія, причому статистично значущі показники мали шкали “образа”, “негативізм” та “відчуття провини”.
- Нарцисичне захоплення має статистично значущі показники кореляції з такими агресивними й ворожими реакціями: дратівливість, фізична агресія, непряма агресія, вербальна агресія, схильність до підозр. Регресійний аналіз показав, що для шкали “захоплення” відіграють роль схильність до підозр, фізична, вербальна та непряма агресія. Статистично значущі показники регресійного аналізу отримала шкала “схильність до підозр”.
- Відчуття провини, дратівливість й образа відіграють роль для значень сензитивного нарцисизму
- Вербальна агресія, відчуття провини, негативізм, непряма агресія, фізична агресія та схильність до підозр відіграють роль для значень грандіозного нарцисизму

Раніше було зазначено, що люди із стратегіями нарцисичних регуляцій суперництво й захоплення схильні до соціально неприйнятних сценаріїв поведінки (Bask et al., 2013). Як припускалось, стратегії нарцисичної регуляції корелюють з деякими агресивними та ворожими реакціями. Ми отримали статистично значущі зв'язки, що може розширити відоме про цю концепцію та дати поштовх для подальших вивчень агресивності в контексті нарцисичного суперництва й захоплення.

З попередніх досліджень відомо, що грандіозний та вразливий нарцисизм корелює з непрямою, фізична, вербальна, невербальною, зміщеною агресією та залякуванням (Du et al., 2022). У цьому дослідженні було обрано більшу кількість шкал агресивних та ворожих реакцій, а також регресійний аналіз, щоб розширити відомі нам результати.

Отримані дані відрізняються тим, що є різниця в реакціях, які відіграють роль для грандіозного та сензитивного нарцисизму. Згідно з регресійним аналізом пояснити мінливість значень *для сензитивного нарцисизму* на 23% визначають шкали “відчуття провини”, “дратівливість” й “образа”, *для грандіозного нарцисизму* на 53% мінливість значень визначають шкали “вербальна агресія”, “відчуття провини”, “негативізм”, “непряма агресія”, “фізична агресія” та “схильність до підозр”. Це доповнює відомі нам

дані та показує, які агресивні та ворожі реакції відіграють найбільшу роль для типів нарцисизму (сензитивний та грандіозний).

### **3.5. Обмеження та перспективи дослідження**

Це дослідження проводилось в межах української вибірки. Також розподіл респондентів стосовно статі та віку не рівномірний. Рекомендується надалі залучити більшу кількість учасників. Відповідно перевірки гіпотез цієї роботи в інших вибірках були б цінними..

Також показники альфи-Кронбаха у деяких шкалах є низькими, що свідчить про можливу ненадійність даних. Було б доречно провести дослідження для результатів із вищою достовірністю, можливо, з використанням інших методик чи їх адаптацій.

### **Висновки до третього розділу**

Підсумовуючи, частина з висунутих гіпотез підтвердилась. Внаслідок опрацювання даних, було отримано статистично значущі показники, які дозволяють розширити бачення досліджуваних феноменів. Результати узгоджуються з висновками попередніх робіт та частково їх доповнюють.

Вдалось прослідкувати зв'язки між різними типами агресивних та ворожих реакцій з стратегіями нарцисичної регуляції. Також ми дослідили роль агресивних тенденцій для різних типів нарцисизму. Такі результати можуть бути корисними для створення програм впливу, діагностики та корекції агресивних та ворожих проявів, а також розширюють дані про концепцію стратегій нарцисичної регуляції. Висновки цього дослідження можуть бути цінним поштовхом для майбутніх робіт вивчення нарцисизму.

Проте таких результатів є свої обмеження. Деякі шкали мають низькі показники альфи-Кронбаха, що може означати про їх ненадійність. Для подальших досліджень рекомендуємо переглянути методики для використання або ж їх адаптації.



## ВИСНОВКИ

Ця робота була зосереджена на вивченні таких понять, як “нарцисизм”, “стратегії нарцисичної регуляції”, “ворожі та агресивні реакції”. Метою цієї роботи було дослідження зв’язку проявів агресивних та ворожих реакцій із стратегіями нарцисичної регуляції, а також роль агресивних та ворожих реакцій для різних типів нарцисизму (грандіозного та сенситивного).

Відтак було проведено аналіз попередніх дослідження. На основі їх результатів та обмежень, був сформований дизайн дослідження та теоретична модель. На підготовчому етапі було відібрано методики та сформовано гіпотези.

Також було проведено опитування, у якому взяло участь 97 респондентів. Усі дані було зібрано добровільно, перед заповненням опитувальника кожен учасник підписував інформовану згоду. Також збережена конфіденційність та всі етичні засади.

Вдалось визначити зв’язки агресивних та ворожих реакцій з різними стратегіями нарцисичної регуляції, а також їх роль для різних типів нарцисизму. Було опрацьовано отримані дані, проведено їх математично-статистичний аналіз, описано висновки та дискусію.

Попри обмеження, які має це дослідження, очікуємо, що воно може бути корисним на привертання уваги до подальшого вивчення стратегій нарцисичної регуляції та поєднання їх з іншим особистісними контекстами, як наприклад, агресивні й ворожі реакції. Також такі висновки цінні для перегляду діагностичних критеріїв, можливих подальших інтервенцій, а також групових процесів.

Ця робота може бути поштовхом для подальших вивчень обраних понять. Стратегії нарцисичних регуляцій є відносно новою концепцією, яка часто вже ставала об’єктом наукових публікацій. Проте слід дослідити її перетин з іншими психологічними й не тільки поняттями, щоб підвищити її практичну корисність. Також такі роботи можна доповнити новими об’єктами вивчення або конкретизувати до вузких сфер чи ситуацій.

Типи нарцисизму також були зацікавленням цієї роботи. Було досліджено, яку роль агресивні й ворожі реакції можуть грати для них. Результати дозволили поглянути на найбільш впливові для концептів прояви. Ці дані можуть бути використані для формування корекційних програм, а також на поглиблення розуміння грандіозного та сенситивного нарцисизму. Оскільки в осіб з різними типами нарцисизму прослідковуються певні проблеми у міжособистісних стосунках, то такі результати

можуть бути корисними для розгляду соціальних запитів клієнтів в терапевтичному контексті. Також такі висновки частково доповнюють попередні дані, що збагачує теоретичне розуміння досліджуваних феноменів.

Вважаємо, що особливо доречним може бути перегляд надійності української адаптації альфи-Кронбаха опитувальника Басса-Даркі. Оскільки частина шкал має низькі показники надійності, це ставить під сумнів достовірність висновків та спотворює результати роботи. Отже, вважаємо, що повторення дослідження зі схожою моделю проте іншими методами може подати цікаві й значимі дані, що будуть корисними як для теоретичної складової обраних для вивчення понять, так і з практичної точки зору.

Завершуючи, ця робота є спробою звернути увагу на концепти “нарцисизму”, “стратегій нарцисичної регуляції”, “ворожих та агресивних реакцій” й перетин між ними. Результати роботи доводять важливість продовження вивчення цих понять, а також їх актуальність та важливість.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Степанюк, О., & Мельниченко, О. (2020). ЗБІРНИК ПРАКТИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ для роботи з кривдниками. *Методичний посібник для фахівців, які впроваджують типову програму для кривдників*
2. Пилат, Н., Сенік, О., & Кривенко, І. (2021). Українськомовна адаптація короткої версії опитувальника особистісного нарцисизму (NPI-16): аналіз психометричних показників. *Scientific Studios on Social and Political Psychology*, (48 (51)), 76-89.
3. Allen, J. J., Anderson, C. A., & Bushman, B. J. (2018). The general aggression model. *Current Opinion in Psychology*, 19, 75–80. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2017.03.034>
4. Ames, D. R., Rose, P., & Anderson, C. P. (2006). The NPI-16 as a short measure of narcissism. *Journal of Research in Personality*, 40(4), 440–450. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2005.03.002>
5. American Psychological Association. *Apa Dictionary of Psychology*. American Psychological Association. <https://dictionary.apa.org/aggression>
6. Archer, J., & Coyne, S. M. (2005). An integrated review of indirect, relational, and Social Aggression. *Personality and Social Psychology Review*, 9(3), 212–230. [https://doi.org/10.1207/s15327957pspr0903\\_2](https://doi.org/10.1207/s15327957pspr0903_2)
7. Back, M. D., Küfner, A. C., Dufner, M., Gerlach, T. M., Rauthmann, J. F., & Denissen, J. J. (2013). Narcissistic admiration and rivalry: Disentangling the bright and dark sides of narcissism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 105(6), 1013–1037. <https://doi.org/10.1037/a0034431>
8. Barnett, M. D., & Millward, K. A. (2021). Narcissistic admiration and rivalry in relation to aggressive sexual behavior among women and men. *Personality and Individual Differences*, 171, 110538. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110538>
9. Benson, A. J., Jeschke, J., Jordan, C. H., Bruner, M. W., & Arnocky, S. (2018). Will they stay or will they go? narcissistic admiration and rivalry predict ingroup affiliation and devaluation. *Journal of Personality*, 87(4), 871–888. <https://doi.org/10.1111/jopy.12441>
10. Berkout, O. V., Tinsley, D., & Flynn, M. K. (2019). A review of anger, hostility, and aggression from an act perspective. *Journal of Contextual Behavioral Science*, 11, 34–43. <https://doi.org/10.1016/j.jcbs.2018.12.001>

11. Berkowitz, L. (1964). Aggressive cues in aggressive behavior and hostility catharsis. *Psychological Review*, *71*(2), 104–122. <https://doi.org/10.1037/h0043520>
12. Berkowitz, L., & Green, J. A. (1962). The stimulus qualities of the scapegoat. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, *64*(4), 293–301. <https://doi.org/10.1037/h0041482>
13. Björkqvist, K., Lagerspetz, K. M., & Kaukiainen, A. (1992). Do girls manipulate and boys fight? developmental trends in regard to direct and indirect aggression. *Aggressive Behavior*, *18*(2), 117–127. [https://doi.org/10.1002/1098-2337\(1992\)18:2<117::aid-ab2480180205>3.0.co;2-3](https://doi.org/10.1002/1098-2337(1992)18:2<117::aid-ab2480180205>3.0.co;2-3)
14. Brailovskaia, J., Ozimek, P., Rohmann, E., & Bierhoff, H.-W. (2023). Vulnerable narcissism, fear of missing out (FOMO) and addictive social media use: A gender comparison from Germany. *Computers in Human Behavior*, *144*, 107725. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2023.107725>
15. Buss, A. H. (1961). *The Psychology of Aggression*. <https://doi.org/10.1037/11160-000>
16. Buss, A. H., & Durkee, A. (1957). An inventory for assessing different kinds of hostility. *Journal of Consulting Psychology*, *21*(4), 343–349. <https://doi.org/10.1037/h0046900>
17. Cain, N. M., Pincus, A. L., & Ansell, E. B. (2008). Narcissism at the crossroads: Phenotypic description of pathological narcissism across clinical theory, social/personality psychology, and psychiatric diagnosis. *Clinical Psychology Review*, *28*(4), 638–656. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2007.09.006>
18. Campbell, J. Y., Lettau, M., Malkiel, B. G., & Xu, Y. (2001). Have individual stocks become more volatile? an empirical exploration of idiosyncratic risk. *The Journal of Finance*, *56*(1), 1–43. <https://doi.org/10.1111/0022-1082.00318>
19. Campbell, K. W., & Foster, J. (2007). The narcissistic self: Background, an extended agency model, and ongoing controversies. *Psychology Press*.
20. Campbell, W. K., & Crist, C. (2022). *The new science of narcissism: Understanding one of the greatest psychological challenges of our time -- and what you can do about it*. Sounds True.
21. De Castro, B. O., Veerman, J. W., Koops, W., Bosch, J. D., & Monshouwer, H. J. (2002). Hostile attribution of intent and aggressive behavior: A meta-analysis. *Child Development*, *73*(3), 916–934. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00447>
22. *Diagnostic and statistical manual of mental disorders: DSM-5*. (2013). American Psychiatric Association.

23. Dodge, K. A., Malone, P. S., Lansford, J. E., Sorbring, E., Skinner, A. T., Tapanya, S., Tirado, L. M., Zelli, A., Alampay, L. P., Al-Hassan, S. M., Bacchini, D., Bombi, A. S., Bornstein, M. H., Chang, L., Deater-Deckard, K., Di Giunta, L., Oburu, P., & Pastorelli, C. (2015). Hostile attributional bias and aggressive behavior in global context. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, *112*(30), 9310–9315. <https://doi.org/10.1073/pnas.1418572112>
24. Du, T. V., Miller, J. D., & Lynam, D. R. (2021). The relation between narcissism and aggression: A meta-analysis. *Journal of Personality*, *90*(4), 574–594. <https://doi.org/10.1111/jopy.12684>
25. Hart, P. L., & Joubert, C. E. (1996). Narcissism and hostility. *Psychological Reports*, *79*(1), 161–162. <https://doi.org/10.2466/pr0.1996.79.1.161>
26. Hendin, H.M., & Cheek, J.M.(2013) . The Hypersensitive Narcissism Scale (HSNS)
27. Hokanson, J. E., & Burgess, M. (1962). The effects of three types of aggression on vascular processes. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, *64*(6), 446–449. <https://doi.org/10.1037/h0040236>
28. Hokanson, Jack E., & Edelman, R. (1966). Effects of three social responses on vascular processes. *Journal of Personality and Social Psychology*, *3*(4), 442–447. <https://doi.org/10.1037/h0023053>
29. Hokanson, Jack E., Burgess, M., & Cohen, M. F. (1963). Effect of displaced aggression on systolic blood pressure. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, *67*(3), 214–218. <https://doi.org/10.1037/h0047125>
30. Huesmann, L. R. (2018). An integrative theoretical understanding of Aggression: A brief exposition. *Current Opinion in Psychology*, *19*, 119–124. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2017.04.015>
31. Kałowski, P., Szymaniak, K., & Maciantowicz, O. (2021). Exploring the links between trait anger, self-reported sarcasm use, and narcissism. *Advances in Cognitive Psychology*, *17*(4), 261–273. <https://doi.org/10.5709/acp-0335-6>
32. Kjærviik, S. L., & Bushman, B. J. (2021). The link between narcissism and aggression: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, *147*(5), 477–503. <https://doi.org/10.1037/bul0000323>
33. Kryvenko, I., Pylat, N., & Senyk, O. (2022). The “Blue” Face of Narcissism: Psychometric Properties of the Ukrainian Translation of the Hypersensitive Narcissism Scale in Non-Clinical Groups. *Journal of Education Culture and Society* *13*(2):395-414 DOI: 10.15503/jecs2022.2.395.414

34. Leckelt, M., Wetzel, E., Gerlach, T. M., Ackerman, R. A., Miller, J. D., Chopik, W. J., Penke, L., Geukes, K., Kүfner, A. C., Hutteman, R., Richter, D., Renner, K.-H., Allroggen, M., Brecheen, C., Campbell, W. K., Grossmann, I., & Back, M. D. (2018). Validation of the narcissistic admiration and rivalry questionnaire short scale (NARQ-S) in convenience and representative samples. *Psychological Assessment*, 30(1), 86–96. <https://doi.org/10.1037/pas0000433>
35. Li, C., Sun, Y., Ho, M. Y., You, J., Shaver, P. R., & Wang, Z. (2015). State narcissism and aggression: The mediating roles of anger and hostile attributional bias. *Aggressive Behavior*, 42(4), 333–345. <https://doi.org/10.1002/ab.21629>
36. Patalano, F. (1997). Narcissism and hostility. *Psychological Reports*, 80(1), 289–290. <https://doi.org/10.2466/pr0.1997.80.1.289>
37. Pincus, A. L., Ansell, E. B., Pimentel, C. A., Cain, N. M., Wright, A. G., & Levy, K. N. (2009). Initial construction and validation of the pathological narcissism inventory. *Psychological Assessment*, 21(3), 365–379. <https://doi.org/10.1037/a0016530>
38. Twenge, J. M., & Foster, J. D. (2010). Birth cohort increases in narcissistic personality traits among American college students, 1982–2009. *Social Psychological and Personality Science*, 1(1), 99–106. <https://doi.org/10.1177/1948550609355719>
39. Wurst, S. N., Gerlach, T. M., Dufner, M., Rauthmann, J. F., Grosz, M. P., Kүfner, A. C., Denissen, J. J., & Back, M. D. (2017). Narcissism and romantic relationships: The differential impact of narcissistic admiration and rivalry. *Journal of Personality and Social Psychology*, 112(2), 280–306. <https://doi.org/10.1037/pspp0000113>

## ДОДАТКИ

### Додаток А

#### Методика вивчення схильності особи до агресивної поведінки А. Басса та А.

#### Даркі, Buss-Durkee Hostility Inventory (BDHI)

1. Часом я не здатен перебороти бажання заподіяти іншим шкоду.
2. Іноді пліткую про людей, яких не люблю.
3. Я легко дратуюсь, але швидко заспокоююсь.
4. Якщо мене ласкаво не попросять, я не виконаю прохання.
5. Я не завжди отримую те, що мені належить.
6. Я знаю, що люди говорять про мене за мою спиною.
7. Якщо я не схвалюю поведінку друзів, я даю їм це відчути.
8. Коли мені доводилося обдурювати кого-небудь, я відчував нестерпні докори сумління.
9. Мені здається, що я не здатен вдарити людину.
10. Я ніколи не дратуюся настільки, щоб розкидуватися речами.
11. Я завжди поблажливий до чужих недоліків.
12. Якщо мені не подобається встановлене правило, у мене виникає бажання порушити його.
13. Інші вміють майже завжди користуватися сприятливими обставинами.
14. Я тримаюся насторожі з людьми, які ставляться до мене дещо ліпше, ніж я очікував.
15. Я часто не погоджуюся з людьми.
16. Іноді мене обтяжують думки, яких я соромлюсь.
17. Якщо хтось першим ударить мене, я не відповім йому.
18. Коли я дратуюся, я грюкаю дверима.
19. Я куди дратівливіший, ніж здається оточуючим.
20. Якщо хтось вдає із себе начальника, я завжди роблю йому наперекір.
21. Мене трохи засмучує моя доля.
22. Я гадаю, що багато людей мене не люблять.
23. Я не зможу втриматися від суперечки, якщо люди не згодні зі мною.
24. Люди, що ухиляються від роботи, мусять почувати провину.
25. Той, хто ображає мене і мою сім'ю, напрошується на бійку.

26. Я не здатний на брутальні жарти.
27. Розлютовуюся, коли з мене насміхаються.
28. Коли люди вдають із себе начальників, я роблю все, щоб вони не зазнавалися.
29. Майже кожен тиждень я бачу когось, хто мені не до вподоби.
30. Досить багато людей заздряють мені.
31. Я вимагаю, щоб люди поважали мене.
32. Мене пригнічує те, що я мало роблю для своїх батьків.
33. Люди, які постійно знущаються з нас, варті того, щоб їх ставили на місце.
34. Я ніколи не буваю похмурим від злості.
35. Якщо до мене ставляться гірше, ніж я на те заслуговую, я не засмучуюсь.
36. Якщо хтось дратує мене, я не звертаю уваги.
37. Хоч я ніколи не показую цього, але мене іноді гризе заздрість.
38. Іноді мені здається, що з мене насміхаються.
39. Навіть якщо я гніваюся, то не вдаюся до лайки.
40. Мені хочеться, щоб мої гріхи пробачили.
41. Я рідко даю здачі, навіть якщо хтось і вдарить мене.
42. Коли виходить не по-моєму, я іноді ображаюсь.
43. Іноді люди дратують мене однією своєю присутністю.
44. Немає людей, яких би я по-справжньому ненавидів.
45. Мій принцип: «Ніколи не довіряти чужакам».
46. Якщо хтось дратує мене, я готовий висловити все, що я про нього думаю.
47. Я роблю багато такого, про що потім шкодую.
48. Якщо я роздратуюсь, я можу вдарити когось.
49. Із дитинства я ніколи не виявляв спалахів гніву.
50. Часто почуваю себе, мов діжка з порохом, що ось-ось вибухне.
51. Якби всі знали, що я відчуваю, мене б вважали людиною, з якою нелегко ладнати.
52. Я завжди розмірковую про те, які потаємні причини змушують людей робити приємне мені.
53. Коли на мене кричать, відповідаю тим самим.
54. Невдачі засмучують мене.
55. Я відчуваю страх не рідше й не частіше за інших.
56. Я можу пригадати випадки, коли я був настільки злий, що хапав першу-ліпшу річ.
57. Іноді я відчуваю, що готовий першим кинутись у бійку.



58. Іноді я відчуваю, що життя поводить мене зі мною несправедливо.
59. Раніше я думав, що більшість людей говорить правду, але зараз я не вірю в це.
60. Я лаюся тільки через злість.
61. Коли я роблю щось неправильно, то відчуваю докори сумління.
62. Якщо для захисту своїх прав мені слід використати фізичну силу, я вдаюся до неї.
63. Іноді я виражаю свій гнів тим, що грюкаю кулаком по столу.
64. Я буваю грубий з людьми, які мені не подобаються.
65. У мене немає ворогів, що хотіли б мені нашкодити.
66. Я не вмію поставити людину на місце, навіть якщо вона на це заслуговує.
67. Я часто думаю, що жив неправильно.
68. Я знаю людей, які здатні довести мене до бійки.
69. Я не засмучуюсь через дрібниці.
70. Мені рідко спадає на думку, що люди намагаються розлютити чи скривдити мене.
71. Я часто тільки вдаюся до погроз, але не збираюся їх реалізувати.
72. Останнім часом я став занудою.
73. Під час суперечки я часто підвищую голос.
74. Здебільшого я намагаюся приховувати своє негативне ставлення до людей.
75. Я ліпше поступлюся своїми принципами, ніж сперечатимусь.

## Додаток Б

## Показники альфи-Кронбаха для шкал агресивних та ворожих реакцій

Таблиця Б.1

Для шкали “фізична агресія”

Summary for scale: Mean=4,57732 Std.Dv.=1,71291 Valid N:97 (Альфа_Нарцисизм і агресія) Cronbach alpha: ,391463 Standardized alpha: ,427151 Average inter-item corr.: ,069906					
variable	Mean if deleted	Var. if deleted	Stdv. if deleted	Itm-Totl Correl.	Alpha if deleted
1	4,391753	2,588798	1,608974	0,131004	0,373368
9	4,041237	2,245722	1,498573	0,273904	0,307418
17	3,907217	2,414072	1,553728	0,183894	0,351556
25	4,206185	2,163673	1,470943	0,356552	0,268457
33	3,711340	2,535232	1,592241	0,232769	0,341924
41	4,030928	3,349559	1,830180	-0,380616	0,576564
48	4,391753	2,341375	1,530155	0,345720	0,293940
55	3,804124	2,776066	1,666153	-0,034121	0,433892
62	4,288660	2,329047	1,526121	0,267107	0,315723
68	4,422680	2,367733	1,538744	0,364301	0,293496

Таблиця Б.2

Для шкали “вербальна агресія”

Summary for scale: Mean=6,70103 Std.Dv.=2,46714 Valid N:97 (Альфа_Нарцисизм і агресія) Cronbach alpha: ,544763 Standardized alpha: ,542732 Average inter-item corr.: ,085758					
variable	Mean if deleted	Var. if deleted	Stdv. if deleted	Itm-Totl Correl.	Alpha if deleted
7	6,154639	5,305984	2,303472	0,205006	0,526138
15	6,195876	5,291530	2,300333	0,209771	0,525034
23	6,288660	4,762036	2,182209	0,474607	0,460360
31	6,268041	5,598257	2,366064	0,076876	0,555168
39	5,948453	5,430333	2,330307	0,202614	0,526687
46	6,350515	5,299819	2,302134	0,226027	0,521324
53	6,185567	4,749070	2,179236	0,470660	0,460348
60	6,226804	5,639282	2,374717	0,057094	0,559805
66	6,082474	5,415878	2,327204	0,164628	0,535200
71	6,164948	5,704751	2,388462	0,029624	0,565779
73	6,041237	5,194176	2,279073	0,280326	0,509070
74	6,484536	5,713678	2,390330	0,071468	0,551502
75	6,020618	5,154214	2,270289	0,308100	0,503074

Таблиця Б.3

Для шкали “непряма агресія”

Summary for scale: Mean=4,72165 Std.Dv.=1,30498 Valid N:97 (Spreadsheet3) Cronbach alpha: ,029938 Standardized alpha: ,035238 Average inter-item corr.: ,004431					
variable	Mean if deleted	Var. if deleted	Stdv. if deleted	Itm-Totl Correl.	Alpha if deleted
Var2	3,876289	1,448613	1,203583	0,121871	0,000000
Var10	4,113402	1,956212	1,398647	-0,372827	0,323621
NewVar8	4,298969	1,219896	1,104489	0,202978	0,000000
NewVar16	3,969072	1,390796	1,179320	0,106512	0,000000
NewVar24	4,556701	1,937507	1,391943	-0,377315	0,256406
NewVar32	3,948454	1,327240	1,152059	0,189457	0,000000
NewVar39	3,989691	1,453502	1,205613	0,033436	0,007187
NewVar46	4,536082	1,403337	1,184625	0,142160	0,000000
NewVar53	4,484536	1,301307	1,140749	0,209419	0,000000

Таблиця Б.4

Для шкали “негативізм”

Summary for scale: Mean=2,00000 Std.Dv.=1,29099 Valid N:97 (Альфа_Нарцисизм і агресія) Cronbach alpha: ,423003 Standardized alpha: ,423840 Average inter-item corr.: ,137138					
variable	Mean if deleted	Var. if deleted	Stdv. if deleted	Itm-Totl Correl.	Alpha if deleted
4	1,835052	1,395472	1,181301	0,132603	0,422239
12	1,515464	1,301307	1,140749	0,086315	0,471088
20	1,690722	0,976512	0,988186	0,502859	0,134959
28	1,546392	1,051971	1,025657	0,342395	0,264296
36	1,412371	1,314486	1,146510	0,082105	0,472186

Таблиця Б.5

Для шкали “дратівливість”

Summary for scale: Mean=5,96907 Std.Dv.=2,18639 Valid N:97 (Альфа_Нарцисизм і агресія) Cronbach alpha: ,526747 Standardized alpha: ,523918 Average inter-item corr.: ,092411					
variable	Mean if deleted	Var. if deleted	StDv. if deleted	Itm-Totl Correl.	Alpha if deleted
3	5,288660	4,576469	2,139268	-0,031536	0,565309
11	5,670103	4,324157	2,079461	0,103603	0,531441
19	5,319588	3,908173	1,976910	0,315493	0,474878
27	5,371134	3,985971	1,996490	0,257748	0,490851
35	5,391753	3,949623	1,987366	0,273679	0,486160
43	5,195876	4,260602	2,064122	0,170663	0,513869
50	5,494845	3,672654	1,916417	0,422710	0,440637
57	5,752577	4,124349	2,030849	0,261251	0,492593
64	5,391753	3,990860	1,997714	0,251368	0,492617
69	5,360825	3,900733	1,975027	0,307017	0,476692
72	5,453608	4,350940	2,085891	0,062498	0,545269

Таблиця Б.6

Для шкали “схильність до підозр”

Summary for scale: Mean=3,91753 Std.Dv.=2,42242 Valid N:97 (Альфа_Нарцисизм і агресія) Cronbach alpha: ,685365 Standardized alpha: ,684552 Average inter-item corr.: ,180068					
variable	Mean if deleted	Var. if deleted	StDv. if deleted	Itm-Totl Correl.	Alpha if deleted
6	3,463917	4,784781	2,187414	0,355836	0,660057
14	3,567010	4,987778	2,233333	0,277873	0,674425
22	3,577320	4,718249	2,172153	0,420222	0,647925
30	3,742268	5,242853	2,289728	0,241369	0,678512
38	3,360825	5,014136	2,239227	0,245737	0,681086
45	3,494845	4,847911	2,201797	0,329009	0,665223
52	3,525773	4,744181	2,178114	0,388048	0,653810
59	3,288660	4,617707	2,148885	0,460693	0,639713
65	3,639175	4,807950	2,192704	0,406419	0,651305
70	3,597938	4,920820	2,218292	0,323541	0,665961

Таблиця Б.7

Для шкали “образа”

Summary for scale: Mean=4,32990 Std.Dv.=1,88592 Valid N:97 (Альфа_Нарцисизм і агресія) Cronbach alpha: ,510490 Standardized alpha: ,505217 Average inter-item corr.: ,115727					
variable	Mean if deleted	Var. if deleted	Stdv. if deleted	Itm-Totl Correl.	Alpha if deleted
5	3,731959	3,000319	1,732143	0,164435	0,502787
13	3,773196	2,773302	1,665323	0,302159	0,451126
21	3,835052	2,715060	1,647744	0,336842	0,437146
29	3,907217	2,867680	1,693423	0,244064	0,473550
37	3,731959	2,732278	1,652960	0,337673	0,437659
44	3,690722	3,739398	1,933752	-0,242281	0,630950
51	3,865979	2,713997	1,647421	0,339194	0,436312
58	3,773196	2,525880	1,589302	0,473303	0,381035

Таблиця Б.8

Для шкали “відчуття провини”/ “аутоагресія”

Summary for scale: Mean=6,03093 Std.Dv.=1,89546 Valid N:97 (Альфа_Нарцисизм і агресія) Cronbach alpha: ,590343 Standardized alpha: ,591825 Average inter-item corr.: ,143469					
variable	Mean if deleted	Var. if deleted	Stdv. if deleted	Itm-Totl Correl.	Alpha if deleted
8	5,298969	2,931236	1,712085	0,282398	0,560489
16	5,402062	2,755872	1,660082	0,353167	0,538857
24	5,567010	3,111489	1,763941	0,111154	0,613511
32	5,371134	2,913806	1,706987	0,258103	0,568094
40	5,226804	3,082580	1,755728	0,226503	0,574738
47	5,639175	2,622383	1,619377	0,439653	0,510242
54	5,082474	3,374641	1,837020	0,162752	0,587122
61	5,134021	3,105750	1,762314	0,333589	0,555042
67	5,525773	2,682326	1,637781	0,380685	0,529361

## Додаток В

### The Hypersensitive Narcissism Scale, HSNS

#### Шкала сенситивного нарцисизму

Ukrainian adaptation

1. Я можу повністю зануритись у думки про особисті справи, своє здоров'я, свої клопоти чи стосунки з іншими.
2. Мої почуття легко зранити насмішкою чи незначними зауваженнями інших.
3. Коли заходжу в кімнату, мені часто стає ніяково і я відчуваю, ніби погляди інших людей спрямовані на мене.
4. Мені не подобається ділитися з іншими результатами досягнень.
5. Я відчуваю, що в мене і своїх проблем достатньо без того, щоб перейматися проблемами інших.
6. Я відчуваю, що мій темперамент відрізняється від темпераменту інших людей.
7. Я часто сприймаю зауваження інших людей на свій рахунок.
8. Я з легкістю поринаю у власні зацікавлення та забуваю про існування інших.
9. Мені не до вподоби перебувати у групі, поки не переконаюсь, що хоча б одна людина з присутніх мене цінує.
10. Хоч і не показую цього, але мене дратує та виводить з себе, коли інші приходять до мене зі своїми проблемами, просять приділити їм час та поспівчувати.



## Додаток Д

### 16-item Narcissistic Personality Inventory (NPI-16)

### Опитувальник грандіозного нарцисизму (NPI-14)

1. Люди, схоже, завжди визнають мій авторитет.

Для мене не так важливо бути авторитетом.

2 Мені справді подобається бути в центрі уваги.

Мені дискомфортно бути в центрі уваги.

3 Я думаю, що я – особлива людина.

Я не кращий (-а) і не гірший (-а), ніж більшість людей.

4 Мені легко маніпулювати людьми.

Мені не подобається, коли я зауважую, що маніпулюю людьми.

5 Я сподіваюся, що стану успішним.

Я збираюся стати великою людиною.

6 Я здібніший (-а) від інших.

Є багато речей, яких я можу навчитися від інших.

7 Іноді я розповідаю непогані історії.

Усім подобається слухати мої розповіді.



8 Я не проти виконувати розпорядження.

Мені подобається мати владу над людьми.

9 Іноді я не впевнений (-а) у тому, що роблю.

Я завжди знаю, що роблю.

10 Іноді люди вірять у те, що я їм говорю.

Я можу змусити будь-кого повірити в те, що хочу.

11 Я намагаюся не хизуватися і не випендрюватися.

Я можу й повипендрюватися, коли є нагода.

12 Я знаю, що я хороший (-а), бо усі мені про це повторюють.

Коли мені роблять компліменти, я іноді можу засоромитися.

13 Я – виняткова людина.

Я в цілому такий (-а), як усі інші.

14 Я волію розчинятися в натовпі.

Я люблю бути в центрі уваги.

## Додаток Е

## Показники альфи-Кронбаха шкали “грандіозний нарцисизм”

Summary for scale: Mean=3,97938 Std.Dv.=2,81728 Valid N:97 (Альфа_Нарцисизм і агресія) Cronbach alpha: ,715336 Standardized alpha: ,696574 Average inter-item corr.: ,145474					
variable	Mean if deleted	Var. if deleted	Stdv. if deleted	Itm-Totl Correl.	Alpha if deleted
1	3,597938	6,632160	2,575298	0,394563	0,691054
2	3,412371	6,469125	2,543447	0,452533	0,682770
3	3,711340	7,050696	2,655315	0,258622	0,708233
4	3,659794	6,657455	2,580204	0,407390	0,689535
5	3,721649	6,881284	2,623220	0,341068	0,698229
6	3,896907	7,721331	2,778728	0,038097	0,723902
7	3,762887	6,716974	2,591712	0,453737	0,685311
8	3,608248	6,588798	2,566865	0,416529	0,688053
9	3,824742	7,608460	2,758344	0,058186	0,726409
10	3,783505	6,891274	2,625124	0,387036	0,693474
11	3,639175	7,199702	2,683226	0,169548	0,720250
12	3,762887	7,232438	2,689319	0,204577	0,713679
13	3,804124	7,209056	2,684968	0,245715	0,708711
14	3,546392	6,041662	2,457979	0,643760	0,654429

## Додаток Ж

**Коротка шкала опитувальника нарцисичного захоплення та суперництва,  
Narcissistic Admiration and Rivalry Questionnaire - Short, (NARQ-S)**

1. Мене дратує, коли хтось перебирає на себе всю увагу, яка належить мені.
2. Я заслуговую на те, щоб мене сприймали як видатну особистість
3. Я хочу, щоб мої суперники зазнавали невдачі
4. Відчуття власної унікальності дає мені багато сил та енергії.
5. Мені вдається бути в центрі уваги, завдяки моїм винятковим заслугам.
6. Більшість людей є невдахами в певному сенсі.

## Показники альфи-Кронбаха для шкал стратегій нарцисичної регуляції

Таблиця 1

Показник альфи-Кронбаха для шкали “суперництво”

Summary for scale: Mean=9,25773 Std.Dv.=3,14669 Valid N:97 (Альфа_Нарцисизм і агресія)					
Cronbach alpha: ,434818 Standardized alpha: ,427476					
Average inter-item corr.: ,201610					
variable	Mean if deleted	Var. if deleted	Stdv. if deleted	ltn-Totl Correl.	Alpha if deleted
1	5,309278	5,430120	2,330262	0,293545	0,282706
3	6,319588	4,691679	2,166028	0,343046	0,174520
6	6,886598	6,636625	2,576165	0,162096	0,501377

Таблиця 2

Показник альфи-Кронбаха для шкали “захоплення”

Summary for scale: Mean=9,47423 Std.Dv.=3,27584 Valid N:97 (Альфа_Нарцисизм і агресія)					
Cronbach alpha: ,710131 Standardized alpha: ,712759					
Average inter-item corr.: ,464313					
variable	Mean if deleted	Var. if deleted	Stdv. if deleted	ltn-Totl Correl.	Alpha if deleted
2	6,752577	6,598575	2,568769	0,400845	0,759527
4	5,742268	4,686151	2,164752	0,531684	0,629683
5	6,453608	4,928260	2,219969	0,685541	0,424758

## Додаток Л

### Інформована згода

Це дослідження має на меті вивчити, яким чином пов'язані агресивні та ворожі реакції із стратегіями нарцистичної саморегуляції.

Вам потрібно буде відповісти на 105 коротких запитань, що займе приблизно 15 хв вашого часу. Участь в дослідженні є анонімною. Вся інформація залишатиметься конфіденційною та використовуватиметься лише в наукових цілях.

Ми будемо вдячні, якщо ви поширите це дослідження ще серед своїх повнолітніх знайомих.

Дякую за ваші зусилля та час!

## Додаток М

## Результати кореляційного аналізу

Таблиця М.1

Зв'язок шкал агресивних та ворожих реакцій з шкалою нарцисичного суперництва

Pair of Variables	Spearman Rank Order Correlations (Spreadsheet9_Куцак1)			
	Valid N	Spearman R	t(N-2)	p-level
Фіз агресія + К & Суперництво	97	0,109861	1,077316	0,284067
Верб агресія + К & Суперництво	97	0,064500	0,629985	0,530217
Непряма агрес + К & Суперництво	97	0,291908	2,974732	0,003718
Негативізм + К & Суперництво	97	0,305493	3,127064	0,002344
Дратівливість + К & Суперництво	97	0,256154	2,582854	0,011325
Підозр + К & Суперництво	97	0,269248	2,724938	0,007657
Образ+ К & Суперництво	97	0,373178	3,920504	0,000167
Відчуття провини+ К & Суперництво	97	0,145186	1,430251	0,155926

Таблиця М.2

Зв'язок шкал агресивних та ворожих реакцій з шкалою нарцисичного захоплення

Pair of Variables	Spearman Rank Order Correlations (Spreadsheet9_Куцак1)			
	Valid N	Spearman R	t(N-2)	p-level
Фіз агресія + К & Захоплення	97	0,233385	2,339363	0,021411
Верб агресія + К & Захоплення	97	0,273251	2,768692	0,006768
Непряма агрес + К & Захоплення	97	0,239880	2,408377	0,017953
Негативізм + К & Захоплення	97	0,141148	1,389650	0,167883
Дратівливість + К & Захоплення	97	0,237951	2,387842	0,018926
Підозр + К & Захоплення	97	0,268805	2,720103	0,007761
Образ+ К & Захоплення	97	0,087362	0,854767	0,394830
Відчуття провини+ К & Захоплення	97	0,041166	0,401581	0,688894

## Додаток Н

## Результати регресійного аналізу для стратегій нарцисичної регуляції

Таблиця Н.1

Роль агресивних та ворожих реакцій для шкали нарцисичного суперництва

Regression Summary for Dependent Variable: Суперництво (Spreadsheet9_Куццак1)						
R= ,52883571 R <sup>2</sup> = ,27966721 Adjusted R <sup>2</sup> = ,23164502						
F(6,90)=5,8237 p<,00004 Std.Error of estimate: 2,7583						
N=97	Beta	Std.Err. of Beta	B	Std.Err. of B	t(90)	p-level
<b>Intercept</b>			5,589794	1,315054	4,25062	0,000052
Образ+ К	0,401375	0,114216	0,044001	0,012521	3,51417	0,000693
Негативізм + К	0,281571	0,100724	0,034149	0,012216	2,79546	0,006335
Відчуття провини+ К	-0,249434	0,116904	-0,037644	0,017643	-2,13366	0,035590
Непряма агрес + К	0,156162	0,108128	0,028611	0,019810	1,44424	0,152144
Дратівливість + К	0,146440	0,109313	0,023703	0,017694	1,33964	0,183736
Верб агресія + К	-0,123409	0,107997	-0,019383	0,016962	-1,14271	0,256188

Таблиця Н.2

Роль агресивних та ворожих реакцій для шкали нарцисичного захоплення

Regression Summary for Dependent Variable: Захоплення (Spreadsheet9_Куццак1)						
R= ,41425047 R <sup>2</sup> = ,17160345 Adjusted R <sup>2</sup> = ,13558621						
F(4,92)=4,7645 p<,00154 Std.Error of estimate: 3,0457						
N=97	Beta	Std.Err. of Beta	B	Std.Err. of B	t(92)	p-level
<b>Intercept</b>			4,179309	1,345088	3,107091	0,002513
Підозр + К	0,201598	0,098896	0,024617	0,012076	2,038482	0,044372
Непряма агрес + К	0,163125	0,104433	0,031113	0,019919	1,562005	0,121720
Фіз агресія + К	0,145913	0,101422	0,025368	0,017633	1,438666	0,153639
Верб агресія + К	0,115491	0,107010	0,018884	0,017497	1,079251	0,283297

## Додаток О

### Результати регресійного аналізу для різних типів нарцисизму

Таблиця Н.1

#### Роль агресивних і ворожих реакцій для сензитивного нарцисизму

Regression Summary for Dependent Variable: HSNS-сенсит (Spreadsheet9_Куццак1)						
R= ,48460998 R²= ,23484683 Adjusted R²= ,21016447						
F(3,93)=9,5148 p<,00002 Std.Error of estimate: 4,7285						
N=97	Beta	Std.Err. of Beta	B	Std.Err. of B	t(93)	p-level
<b>Intercept</b>			<b>20,93369</b>	<b>1,850908</b>	<b>11,30996</b>	<b>0,000000</b>
Відчуття провини+ К	0,227013	0,116008	0,05793	0,029603	1,95688	0,053361
Дратівливість + К	<b>0,239022</b>	<b>0,096151</b>	<b>0,06542</b>	<b>0,026315</b>	<b>2,48590</b>	<b>0,014708</b>
Образ+ К	0,162816	0,114045	0,03018	0,021139	1,42765	0,156741

Таблиця Н.2

#### Роль агресивних і ворожих реакцій для грандіозного нарцисизму

Regression Summary for Dependent Variable: NPI-14-гранд (Spreadsheet9_Куццак1)						
R= ,53071608 R²= ,28165956 Adjusted R²= ,23377020						
F(6,90)=5,8815 p<,00003 Std.Error of estimate: 2,4661						
N=97	Beta	Std.Err. of Beta	B	Std.Err. of B	t(90)	p-level
<b>Intercept</b>			<b>2,714839</b>	<b>1,229438</b>	<b>2,20819</b>	<b>0,029772</b>
Верб агресія + К	0,061728	0,106744	0,008680	0,015011	0,57829	0,564515
Відчуття провини+ К	<b>-0,428287</b>	<b>0,102652</b>	<b>-0,057870</b>	<b>0,013870</b>	<b>-4,17221</b>	<b>0,000069</b>
Негативізм + К	0,189290	0,103463	0,020554	0,011235	1,82954	0,070630
Непряма агрес + К	<b>0,220159</b>	<b>0,104783</b>	<b>0,036113</b>	<b>0,017188</b>	<b>2,10109</b>	<b>0,038429</b>
Фіз агресія + К	0,142952	0,096882	0,021374	0,014486	1,47554	0,143558
Підозр + К	0,106862	0,102975	0,011222	0,010814	1,03774	0,302169